

**Голові разової спеціалізованої вченої ради
ДФ 5/2023
Пенітенціарної академії України
доктору юридичних наук, доценту,
заслуженому юристу України
Садігу ТАГІЄВУ**

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента кафедри кримінального, кримінально-виконавчого права та кримінології Пенітенціарної академії України Івашка Сергія Володимировича на дисертацію Помаза Ярослава Олександрович на тему: «Особливості доказування на стадії досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів», подану на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертації.

Однією із найбільш серйозних проблем розвитку криміногенної ситуації в Україні є постійне збільшення кількості кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів.

Незаконний обіг наркотичних засобів становить суттєву загрозу для здоров'я людей, негативно впливає на економічну, культурну та політичну основи суспільства, загрожує національній безпеці нашої держави.

Зростання кількості кримінальних правопорушень цієї категорії становить все більшу загрозу для національної безпеки України.

Україна разом з іншими державами веде активну боротьбу з незаконним розповсюдженням наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів.

Протидія незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів є однією з найгостріших соціальних і правових проблем України. Незаконний обіг наркотичних засобів досяг великих масштабів та становить загрозу для безпеки суверенітету держав.

Дисертантом у своїй роботі ретельно проведено аналіз слідчої та судової практики та констатовано, що в органів досудового розслідування найчастіше виникають труднощі під час доказування збуту наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, відповідальність

за яке передбачено ст. 307 КК України. Це пов'язане з тим, що ця категорія злочинів вчиняється з елементами конспірації, що і створює складнощі під час їх фіксації, доказуванні, розслідуванні та підтримання обвинувачення в суді.

З огляду на зазначене дисертаційна робота Помаза Ярослава Олександровича є своєчасною, актуальною та науково і практично значущою, де глибоко розглядаються актуальні теоретичні та практичні питання особливостей доказування на стадії досудового розслідування досліджуваної категорії кримінальних правопорушень.

Сформульовані у дисертації положення, висновки і пропозиції можуть бути використані у практичній діяльності, правотворчості та освітньому процесі.

Оцінка обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, наведених у дисертаційному дослідженні.

Аналіз рукопису дисертаційного дослідження автора дозволяє зробити висновок, що основні наукові положення, висновки та практичні рекомендації, викладені в дисертаційному дослідженні Помаза Ярослава Олександровича, є достатньою мірою обґрунтованими та послідовними.

Наукова новизна дисертаційної роботи доведена та висвітлена у наукових публікаціях здобувача.

Метою дослідження визначено з'ясування та розкриття особливостей доказування на стадії досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів, та розроблення на цій основі теоретичних положень і практичних рекомендацій, що стосуються доказування на стадії досудового розслідування досліджуваної категорії кримінальних правопорушень (стор. 21).

Об'єктом дослідження визначено суспільні відносини, що виникають у сфері доказування збуту наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів.

Предмет дослідження - особливості доказування на стадії досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів.

Структура роботи аргументовано викладена згідно з такими поставленими науковими завданнями:

- з'ясувати загальні риси доказів, отриманих під час збуту наркотичних засобів: нормативно-правове визначення, види та класифікацію за кримінальним процесуальним законодавством України;

- охарактеризувати зміст структурних елементів та предмет доказування у кримінальному провадженні, пов'язаному зі збутом наркотичних засобів;

- дослідити специфіку використання процесуальних дій під час досудового розслідування кримінальних проваджень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів;

- розкрити своєрідність контролю за вчиненням злочину, як процесуальної дії при збуті наркотичних засобів, визначивши поняття, підстави, завдання та порядок його проведення;

- визначити критерії допустимості отриманих доказів внаслідок правомірної поведінки правоохоронних органів та провокації кримінального правопорушення під час розслідування кримінальних проваджень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів, з огляду на слідчу та судову практику;

- дослідити поняття провокації в контексті прецедентної практики ЄСПЛ та правових позицій Верховного Суду у кримінальних провадженнях, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів.

Методологічну основу дисертаційного дослідження становить загальний діалектичний метод наукового пізнання дійсності, на підставі якого всі явища досліджувалися у взаємозв'язку, в єдності їх соціального змісту і юридичної форми (розділи 1– 3), а також окремі наукові методи дослідження.

Зокрема, порівняльно-правовий метод використовувався під час аналізу думок науковців щодо досліджуваної проблематики, наукових визначень, норм матеріального та процесуального права (розділи 1– 3).

Метод моделювання був використаний для розроблення рекомендацій щодо тактики проведення контролю за вчиненням злочину (підрозділ 3.1).

Теоретико-прогностичний метод використовувався для надання пропозицій щодо внесення змін у національне законодавство України (підрозділ 1.1, 3.1).

Формально-логічні методи використовувалися для тлумачення та розмежування основних понять (підрозділи 1.2, 2.2, 3.1).

Статистичний метод використовувався для узагальнення результатів опитування слідчих, прокурорів, адвокатів та суддів, вивчення матеріалів кримінальних проваджень, матеріалів слідчої та судової практики, для узагальнення статистичних даних Офісу Генерального прокурора, Державної судової адміністрації України (розділи 1– 3).

Соціологічний метод використовувався для підтвердження наукових висновків результатами анкетування (розділи 2–3).

Авторський підхід до структури і змісту дисертаційної роботи дозволив всебічно та повно висвітлити широке коло питань. Дисертація складається із вступу, трьох розділів та 6 підрозділів, висновків, списку використаних джерел, що містить 136 найменувань та додатків.

Наукова новизна наукових положень та отриманих результатів.

Оцінюючи обґрунтованість наукових положень дисертації Помаза Ярослава Олександровича, слід наголосити, що в дисертації вперше досліджено теоретичні і практичні особливості доказування на стадії досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів. За результатами дослідження здобувачем сформульовано низку наукових пропозицій, положень та висновків, які є новими, достовірними, належно обґрунтованими та логічно сформованими.

Зміст і форму подачі висновків можна в цілому визнати вдалими.

До вагомих результатів дисертації можна віднести такі:

1) обґрунтовано доцільність використання, в окремих випадках, як доказу на стадії судового розгляду кримінального провадження показань свідка та/або потерпілого (протоколів), отриманих безпосередньо під час досудового розслідування;

2) обґрунтовано необхідність у кримінальних провадженнях, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, до внесення відомостей в Єдиний реєстр досудових розслідувань отримати висновок спеціаліста (експрес аналіз) за результатами попереднього дослідження заборонених до обігу речовин;

3) сформовано визначення провокації кримінального правопорушення, розкрито форми її прояву та значення, охарактеризовано з практичної площини та з урахуванням практики Європейського суду з прав людини, національних судів, допустимість доказів, отриманих у такий спосіб під час досудового розслідування досліджуваної категорії кримінальних правопорушень;

4) сформовано критерії для визначення у діях правоохоронних органів наявності або відсутності ознак провокації під час доказування на стадії досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів;

5) удосконалено визначення поняття «доказування» за діючим КПК України, яке містить у собі встановлену нормами КПК України діяльність

сторін кримінального провадження, яка обмежена у часі процесуальними строками;

б) удосконалено визначення контролю за вчиненням злочину, як одного із різновидів негласних слідчих (розшукових) дій та охарактеризовано його значення з-поміж інших слідчих дій під час доказування.

Окрім того, обґрунтовано необхідність і доцільність використання правоохоронними органами під час досудового розслідування можливостей інтегрованої системи «Безпечне місто», безпілотних літальних апаратів. Зокрема, запропоновано розділ VI Загальної частини КК України доповнити ст. 31-1 «Провокація кримінального правопорушення», де визначити поняття провокації та форми її прояву.

Дисертантом розроблено проєкт Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо використання протоколів допиту свідка та/або потерпілого як доказу під час розгляду кримінального провадження в суді», у якому визначено випадки та умови, на підставі яких суд має право під час судового розгляду кримінального провадження оголосити показання свідка або потерпілого, які надані останніми під час досудового розслідування.

Запропоновані дисертантом законопроєкти мають стати значним кроком до вдосконалення кримінального процесуального законодавства України та слугувати засобом для ефективного розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів.

Практичне значення одержаних результатів.

Одержані автором у процесі дослідження результати можуть бути використані у:

– у практичній діяльності оперативних та слідчих підрозділів Національної поліції України, які здійснюють досудове розслідування та оперативний супровід кримінальних проваджень про кримінальні правопорушення вказаної категорії – як рекомендації та пропозиції, що спрямовані на підвищення якості та ефективності досудового розслідування;

– правотворчості – для удосконалення окремих положень КПК України та КК України, які є необхідними для здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва та підтримання державного обвинувачення у кримінальних провадженнях про кримінальні правопорушення, пов'язані зі збутом наркотичних засобів;

– у освітньому процесі – під час підготовки навчальних посібників, монографій, наукових статей, а також при проведенні наукових і науково-

практичних заходів, наукових конференцій, моделюванні практичних ситуацій.

Дисертант є практичним працівником органів прокуратури, який здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, в тому числі про кримінальні правопорушення, пов'язані зі збутом наркотичних засобів та підтримує державне обвинувачення в суді.

Тому, теоретичні і практичні результати дослідження характеризуються єдністю змісту, відображають високий рівень розуміння автором дисертації досліджуваних наукових питань та проблем, базуються на достатній джерельній базі, що свідчить про особливий внесок здобувачем у розвиток правової науки.

Отримані результати характеризуються відповідним рівнем достовірності.

Апробація матеріалів дисертації.

Основні положення та отримані наукові результати дисертаційного дослідження висвітлено у 10 наукових працях, з яких: 3 статті у наукових фахових виданнях України, 1 стаття у зарубіжному виданні та 6 тез доповідей у збірниках доповідей науково-практичних конференцій.

Порушень академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях, в яких висвітлено наукові результати дослідження Помаза Ярослава Олександровича, не виявлено.

Оцінка змісту дисертаційного дослідження.

Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, що містять шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел (136 найменувань) та чотирьох додатків. Загальний обсяг дисертації становить 224 сторінки.

У вступі автором дисертації обґрунтовано вибір теми дослідження, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Визначено мету і завдання дослідження відповідно до предмета та об'єкта дослідження. Зазначено методи дослідження та наукову новизну, практичне значення отриманих результатів. Подано інформацію про апробацію матеріалів дослідження, публікації здобувача, структуру та обсяг дисертації.

Розділ 1 «Загальнотеоретична характеристика доказів щодо доказування у кримінальних провадженнях, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів» розкриває загальні риси доказів, отриманих під час збуту наркотичних засобів: нормативно-правове визначення, видів та класифікації за кримінальним процесуальним законодавством України;

ознаки предмета та структурних елементів доказування у кримінальному провадженні, пов'язаному зі збутом наркотичних засобів.

Розділ 2 «Основні положення доказування кримінальних правопорушень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів» відобразив специфіку використання процесуальних дій під час досудового розслідування кримінальних проваджень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів; розкрив особливість та своєрідність контролю за вчиненням злочину, як процесуальної дії при збуті наркотичних засобів, сформулювавши поняття, підстави, завдання та порядок його проведення.

У розділі 3 «Провокація вчинення кримінального правопорушення у кримінальних провадженнях, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів» автором дисертації визначено критерії допустимості отриманих доказів під час розслідування кримінальних проваджень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів, враховуючи при цьому слідчу та судову практику; досліджено поняття провокації через призму прецедентної практики Європейського суду з прав людини та правової позиції Верховного Суду у кримінальних провадженнях, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи науковий рівень та актуальність проведеного Помазом Ярославом Олександровичем дослідження, його обґрунтованість і достовірність, наукову новизну, теоретичну та практичну значущість результатів для виконання низки завдань у сфері доказування збуту наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, необхідно відзначити і ряд недоліків та дискусійних положень, визначених у цьому дослідженні:

1. Видається дискусійною пропозиція автора щодо діяльності слідчих органів Державної кримінально-виконавчої служби України, які б проводили розслідування кримінальних правопорушень, вчинених на території або в приміщеннях Державної кримінально-виконавчої служби України.

Власне, є незрозумілим, яким чином окреслена вище пропозиція впливатиме на досудове розслідування досліджуваної категорії кримінальних правопорушень, при наявності слідчих підрозділів органів Національної поліції, органів безпеки, які уповноважені на здійснення досудового розслідування даної категорії кримінальних правопорушень.

До того ж, Конституційний Суд України у 2018 році визнав неконституційною частину шостої статті 216 КПК України, відповідно до якої злочини на території Державної кримінально-виконавчої служби України повинні розслідувати новоутворені слідчі органи цієї служби.

2. У підрозділі 1.1 здобувач розкриває проблемне питання використання протоколів допиту свідка як доказу під час розгляду кримінального провадження у суді, наводить випадки та умови, на підставі яких суд має право під час судового розгляду кримінального провадження оголосити показання свідка, які надані останніми під час досудового розслідування. При цьому автор дисертації акцентує свою увагу на досвід кримінального процесуального законодавства Грузії (стор.37– 39).

Питання є дискусійним, оскільки у КПК України існує засада безпосереднього дослідження показань, речей і документів.

Оскільки зміст та форма кримінального провадження повинні відповідати загальним засадам кримінального провадження, до яких, зокрема, відносяться і безпосередність дослідження показань, речей і документів, порушення вказаної засади призведе до порушення законності та верховенства права, що є неприпустимим.

Вважаю, що практична значимість проведеного дисертаційного дослідження значно підвищилась, якби здобувач дослідив кращі практики розвинутих країн європейського співтовариства та інших континентів.

Висловлені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційного дослідження Помаза Ярослава Олександровича, не торкаються концептуальних положень дисертації, мають рекомендаційний характер та не применшують належного рівня дисертаційного дослідження.

Загальний висновок до дисертаційного дослідження.

Дисертація Помаза Ярослава Олександровича «Особливості доказування на стадії досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів», подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», є новим, самостійним, логічно побудованим та завершеним науковим дослідженням, містить нові науково обґрунтовані результати проведених досліджень, які розв'язують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для юридичної науки.

Результати дослідження спрямовані на виконання конкретного наукового завдання щодо теоретичного узагальнення та розв'язання конкретного наукового завдання шляхом формулювання доктринальних засад щодо особливостей доказування на стадії досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів та обґрунтування перспективних напрямів його вдосконалення.

Дисертація відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти

(наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 № 261 (зі змінами від 03.04.2019 № 283 та від 19.05.2023 № 502), Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами від 31.05.2019 № 759), та пп. 5–9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44 (зі змінами від 21.03.2022 № 341 та від 19.05.2023 № 502)

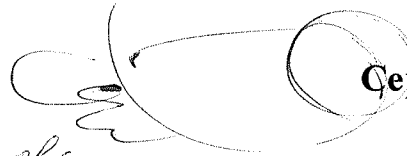
Помаз Ярослав Олександрович заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

**доцент кафедри кримінального,
кримінально-виконавчого права та
кримінології**

Пенітенціарної академії України

кандидат юридичних наук

Сергій ІВАШКО

*Підпис Івашка С.В. завідувача
Нагальних відділів
документального забезпечення,
архівної справи та роботи
зі зверненнями громадян*

*Світлана
ПРИЦЕПА*